

# FOGYATÉKOSSÁG ÉS ABÚZUS

Útmutató szolgáltatók számára



# **FOGYATÉKOSSÁG ÉS ABÚZUS**

**Útmutató szolgáltatók számára**

Készült a Széchenyi 2020 „Nyolc Pont – Az autista személyek ellátórendszerének országos szintű, komplex innovációja szakmai tanácsadó hálózat és koordinációs központ kialakításával” című TÁMOP 5.4.11-12/1-2012-0001 azonosítószámú kiemelt projekt keretében.

Ez a füzet a brit-columbiai People’s Law School szervezet engedélyével került fordításra és kiadásra. (Eredeti megtekinthető a People’s Law School weboldalán: [www.publiclegaled.bc.ca](http://www.publiclegaled.bc.ca))

Az eredeti kiadvány készült: People’s Law School  
©2008

Író: Gayla Reid

A második kiadás szerkesztője: Marc Simao

Jogi szakértő: Dr. Gazsi Adrienn

Kiadja a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért  
Közhasznú Nonprofit Kft. ©2015

Felelős kiadó: Giflo H. Péter

Grafika: Kugler Márton

A kiadvány ingyenes, kereskedelmi forgalomba nem hozható. A felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja!

*A füzet nem használható jogi segítségnyújtás helyett.*

# FOGYATÉKOSSÁG ÉS ABÚZUS

## Útmutató szolgáltatók számára<sup>1</sup>

A fizikai és egyéb módon okozott sérelmek és bántalmazás, továbbiakban **abúzus**, komoly veszélyt jelent sok fogyatékossgal élő ember számára. Ez a füzet áttekintést nyújt az abúzus fogalmáról, formáiról, bemutatja a ráutaló jeleket és javaslatokat tesz a segítségnyújtás módjaira.

*A fogyatékossgal élő emberek abúzus szempontjából fokozottan veszélyeztetettnek számítanak. Miből fakadhat ez?*

- Az emberek sokszor félreértik a fogyatékos személyeket, ezért másképp is viselkednek velük.
- Az érintettek közül sokan egyedül, magányosan élnek.
- Gyakori, hogy a fogyatékos emberek olyan családi, ill. párkapcsolatban élnek, amelyben a másik fél hozza a döntéseket.

---

<sup>1</sup> Készült a Brit Columbia Szociális Minisztériumának Közösségi Élet Ügynöksége által kiadott tájékoztató anyag alapján. Abuse of People with Disabilities for Service Providers, in. People's Law School 2008

- A fogyatékos emberek gyakran szorulnak mások segítségére, akár az intim személyes gondoskodás terén is.
- Többen a fogyatékos személyek közül nincsenek tisztában saját jogaikkal, sokszor az őket ért abúzust nem jelentik be. Ha mégis bejelentésre kerül a visszaélés, akkor sem biztos, hogy hisznek nekik.
- A fogyatékos embereknek sokszor alacsonyabb a jövedelmük, mint másoknak, ez is kiszolgáltatottabbá teszi őket.

## **Mi az abúzus?<sup>2</sup>**

*Az abúzus visszaélést, bántalmazást jelent, amely során az abúzust elkövető személy visszaél a hatalmával, pozíciójával, adott esetben a mentális képességeivel is. Ez utóbbi jellemzően olyan fogyatékosággal élő személy kárára történik, akinek nincs belátása arra vonatkozóan, hogy ami történik vele, vagy amibe a belátás hiánya miatt beleegyezik, az abúzusnak minősül. Az abúzus lehet fizikai, szexuális, érzelmi vagy pénzügyi. Az abúzus történhet otthon, intézményben vagy nyilvános helyen.*

---

2 NANE Egyesület, Miért marad???, Kézikönyv segítő foglalkozású szakemberek számára, 2006. Budapest

**Fizikai abúzus:** szándékos fájdalom vagy sérülés okozása, mint például:

- ütés, ütögetés, rúgás, csipkedés;
- pofozkodás, keményen megfogni, megszorítani valakit;
- túl sok, túl kevés vagy rossz gyógyszer adagolása stb.

**Szexuális abúzus:** ennél a bántalmazási formánál beszélhetünk közösülésen és nem közösülésen alapuló abúzusról. A nem közösülésen alapuló abúzus körébe sorolható például a csók, simogatás, intim testrészek érintése, pornográf tartalmak közös nézése, szexuális tartalmú beszélgetések, megjegyzések (pl. viccek, történetek) elmondása, mesélése az érintetteknek.

**Érzelmi abúzus:** olyan viselkedés, ami megfosztja az egyént a méltóságától és rombolja önértékelését. Gyakran előfordulhat például:

- lelki terror alkalmazása, csúfolás, megalázás;
- az érintett személy figyelmen kívül hagyása, vagy kiközösítése egy közösségen belül;
- fenyegetés arra vonatkozóan, hogy például elveszik a jövedelmét, ellátását, gyógyszereit, kezelését, segédeszközét (pl. kerekesszéket vagy kommunikációs eszközét); megkárosítják vagy elveszik a személyes tulajdonát vagy bántják pl.: a háziállatát vagy bármit, amihez erősen kötődik; vagy intézetbe küldik.

**Pénzügyi abúzus:** egy másik ember pénzügyeinek engedély nélküli szabályozása, korlátozása, mint például:

- az alapvető szükségletek kielégítésére (étkezés, öltözködés, gyógyszerek, utazás) szánt pénz visszatartása;
- az érintett pénzének engedély nélküli használata (ez gyakran bűncselekménynek számít úgymint pl.: lopás, csalás és hamisítás);
- anyagi juttatásoktól, segélyektől való megfosztás;
- az érintett pénzének eljátszása, vagy alkoholra, kábítószerre költése stb.;
- a munkába járás vagy munkavállalás megakadályozása.

**Elhanyagolás:** olyan tevékenység/cselekedet – illetve annak hiánya -, amikor a gondozók – családtagok és/vagy fizetett segítők - nem látják el a fogyatékos-sággal élő személy fizikai, egészségügyi, higiéniai, oktatási, nevelési, stb. szükségleteit. Az elhanyagolás-ba beletartozhat például:

- ha nem adnak valakinek elegendő ételt vagy italt;
- ha nem biztosítanak megfelelő felügyeletet számára;
- ha nem biztosítanak elég fűtést vagy elektromos áramot;
- ha nem biztosítják a megfelelő személyes gondoskodást;
- ha visszatartják, nem adják oda a gondozott szemüvegét, hallókészülékét vagy protézisét stb.;

- ha az érintett személy egészségügyi problémáit kezeletlenül hagyják; mint például amikor bőrp problémáinak vagy felfekvéseinek kialakulását nem veszik figyelembe.

*Elhanyagolás alatt értjük azt is, ha valaki nem akadályozza meg a visszaélést, bántalmazást!*

### **Az abúzust előidéző tényezők**

**Segítői stressz:** Gyakran előfordul, hogy az abúzust elkövető személy egy családtag vagy az érintett gondozója, aki a gondozási folyamat során kialakult emelkedett stressz-szintje miatt követi el a visszaélést. Tette miatt sokszor a fogyatékossgal élő embert okolja.

**Negatív minták:** Lehetséges, hogy az elkövető azt tanulta, hogy a bántalmazói viselkedés elfogadható, gyakran saját maga is átélte abúzust.

**Negatív sztereotípiák:** A fogyatékossgal élő embert nézhetik tehernek, passzívnak vagy értéktelennek. Ezek a sztereotípiák gyakran idéznek elő abúzust.

### **Az abúzus bejelentésének akadályai**

A fogyatékos embereknek sok akadállyal kell szembenézniük, ha jelenteni szeretnék az abúzust. Ezek a következők lehetnek:



**Félelem:** A bántalmazott személy sokszor képtelen az elkövető irányítása alól kiszabadulni. Előfordulhat, hogy az elkövető azzal fenyegeti, hogy visszatartja az ellátását, elveszi dolgait vagy bántalmazza az érintett személy családtagjait vagy háziállatait.

**Gazdasági függés:** A fogyatékos emberek gyakran nem rendelkeznek megfelelő jövedelemmel, iskolai végzettséggel vagy munkavégzéshez szükséges készségekkel, illetve tapasztalatokkal. Így a gazdasági függés vagy a szegénység könnyen bent tarthatja az érintetteket a bántalmazó kapcsolat csapdájában.

**Elszigeteltség:** Számos fogyatékos személy él elszigetelten a külvilágtól, nekik – a gondozójukat leszámítva - kevés vagy semmilyen kapcsolatuk nincs más emberekkel. Ezért gyakran előfordul, hogy nincs olyan személy, aki meghallgatná a panaszait vagy képviselné az érdekeiket.

**Hozzáférés hiánya:** A fogyatékosággal élő emberek sokszor nincs hozzáférésük megfelelő segítségnyújtó szolgáltatásokhoz.

**A hitelesség problémája:** A fogyatékosággal élő embereket jellemzően nem tartják szavahihetőnek, hitelességüket megkérdőjelezzik. (Például: kevésbé tart megbízható tanúnak valakit a bíróság csak azért, mert fogyatékosággal él.)

## **A bántalmazás jelei fogatékossággal élő személyeknél**

### **Fizikai jelek lehetnek:**

- megmagyarázatlan sérülések, fájdalom vagy zúzdás; és az ezzel kapcsolatba hozható megkésett orvosi segítségkérés;
- peccétes, elszakadt vagy hiányzó ruházat;
- gyógyszer alul- vagy túladagolása miatt kialakult mellékhatások, melynek oka az lehet, hogy az illető saját magát próbálta kezelni;
- a szexuális viselkedésben bekövetkezett változás;
- megmagyarázatlan terhesség;
- nemi úton terjedő betegség;
- jelentős súlycsökkenés vagy súlygyarapodás.

### **Viselkedésbeli jelek lehetnek:**

- szélsőséges viselkedés, hangulatváltozás például túlzott aktivitás vagy visszahúzódás;
- depresszió;
- alvászavarok;
- evészavarok;
- regresszió;
- váratlan, intenzív sírás;
- önmagához képest alacsony önértékelés;
- autoagresszív (önsértő) viselkedés;
- szokatlan félelem egy bizonyos embertől;
- félelem attól, hogy a hatóságok vagy mások beavatkoznak a fennálló helyzetbe és ez negatív hatással lesz a sértetre (pl. ha kiderül az abúzus, a sértettet (másik) intézménybe viszik stb.);

- adott körülmények vagy helyek, környezet elkerülése.

### **Környezeti jelek lehetnek:**

- a gondozó alkohol- vagy droghasználata;
- negatív attitűd a fogyatékossgal élő személy irányába a segítő részéről.

*Óvakodjunk a megalapozatlan következtetésektől, de a jeleket vegyük komolyan!*

## **Az abúzus megelőzése**

Az abúzus megelőzésének legjobb módja az, ha lehetővé tesszük a fogyatékossgal élő emberek számára hogy:

- a közösség tagjaivá váljanak;
- amennyire csak lehet, önállóvá váljanak, maguk irányíthassák az életüket és saját döntéseket hozzanak;
- elérhetővé tegyük számukra a jogaikról szóló információkat.

A szolgáltatók megelőzhetik a bántalmazást, ha például:

- elfogadják tényként, hogy a fogyatékos személy könnyen áldozattá válhat – és ennek jelentőségével tisztában is vannak;
- a szolgáltatásban részt vevők megtanulják az abúzus jeleinek felismerését;

- elfogadják, hogy a fogyatékos emberek képesek döntéseket hozni, és ezt tiszteletben tartják;
- kapcsolatot tartanak olyan szervezetekkel, akik a bántalmazások áldozatait segítik;
- meghallgatják a fogyatékos embert, komolyan veszik és visszaélés esetén megfelelő lépéseket tesznek a további esetek megakadályozása érdekében.

### **Mit tehetünk, ha valaki abúzus áldozatává vált?**

*Adjunk információt, támogatást és gyakorlati segítséget!*

Ha azt gyanítjuk, hogy valaki abúzus áldozatává vált, akkor beszéljünk vele négy szemközt. Kérdezzük meg:

- Van-e valami baj? Segíthetünk-e, s ha igen, hogyan?
- Felvehetjük-e a kapcsolatot az egyik barátjával?

Ha valaki bántalmazásról számol be, adjunk neki elegendő időt arra, hogy elmondja a történetét. Általában időbe telik, hogy az abúzus minden részlete kiderüljön.

### **Mit tehetünk, mire figyeljünk a támogatás nyújtása során?**

- Biztosítsunk biztonságos és támogató környezetet az érintett számára és készüljünk fel speciális

- szükségleteire is (pl.: csendes hely, idő a pihenésre stb.);
- bátorítsuk a személyt, hogy lépjen kapcsolatba egy megbízható családtagjával vagy barátjával, akiben megbízik;
  - magyarázzuk el az illető lehetőségeit, ismertetjük vele az egyes lehetőségek előnyeit és hátrányait;
  - ha nem tudunk vagy nem áll módunkban segítséget nyújtani, tájékoztassuk arról az érintettet, hogy felvesszük a kapcsolatot valakivel, akihez fordulhat tanácsért;
  - engedjük meg, hogy az érintett személy önállóan hozzon döntést;
  - amennyiben azt látjuk, hogy az illető személyes biztonsága komoly veszélyben van, jelentsük azt a megfelelő helyen (rendőrségen vagy egy olyan szervezetnél, amelyik az áldozatokat segíti);
  - nyújtsunk segítséget az abúzus megállításában. Jelentsük be!

### **Mit tehetünk, ha az érintett nem tud segítséget kérni?**

Ha tudjuk vagy gyanítjuk, hogy valaki:

- abúzus áldozatává vált, elhanyagolják, vagy saját magát hanyagolja el;
- visszautasítja a támogatást és a segítséget;
- értelmileg, érzelmileg vagy fizikailag képtelennek tűnik arra, hogy segítséget kérjen – jelentsük be a helyzetet az illetékes szerveknél!

## JOGORVOSLATI ÉS ÁLDOZATSEGÍTÉST BIZTOSÍTÓ JOGI LEHETŐSÉGEK<sup>3</sup>

Az „abúzus” gyűjtőfogalom, magában foglalja a fogyatékos személyekkel szemben történő erőszak és visszaélés minden formáját, amely következtében az érintett fizikai, szellemi vagy érzelmi sérülést, vagy gazdasági hátrányt szenved.

A jogi kezelésmód szempontjából mindig szükséges a hátrányt okozó konkrét cselekmény – jogsértés - azonosítása annak érdekében, hogy megállapítható legyen az, hogy a sérelmezett magatartás orvoslására mely jogterület szerinti eljárásra kerülhet sor.

Az abúzus esetkörébe a hazai jogi terminológiának megfelelően az alábbi jogsértések tartozhatnak:

- bűncselekményi tényállások körén belül különösen az élet, a testi épség és az egészség elleni, az emberi szabadság elleni, a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni, az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni, a család elleni bűncselekmények;

---

<sup>3</sup> Készült „A fogyatékos emberek sérelmére elkövetett fizikai és egyéb módon okozott sérelmek esetén, továbbá abúzus, vagy mulasztással megvalósuló sérelem-okozás esetén nyitva álló jogorvoslati fórumok elemző bemutatása” c. szakmai anyag alapján. Szerző: Dr. Gazsi Adrienn (2015)

- az egyenlő bánásmód követelményének sérelmére (diszkrimináció, zaklatás etc.) elkövetett cselekmények;
- alapvető jogokkal kapcsolatos visszaállások (pl.: emberi méltósághoz való jog Alaptörvény II. cikk)
- a Polgári Törvénykönyv alapján a személyhez fűződő jogok sérelme különösen az élet, a testi épség és az egészség megsértése, a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése, a személy hátrányos megkülönböztetése.

Az alábbiakban bemutatjuk a fenti jogok sérelme esetén nyitva álló jogorvoslati lehetőségeket és kár- enyhítési, védelmi jogintézményeket:

### **Az abúzus illetve bűncselekmény gyanúja esetén nyitva álló jogorvoslati, áldozatsegítést biztosító lehetőségek, panasztételi fórumok**

- Büntetőeljárás<sup>4</sup> kezdeményezése,- büntetendő cselekmény gyanúja esetén

---

<sup>4</sup> Az általános fogalomhasználat szerinti áldozat illetve az elkövető megnevezés vonatkozásában a büntetőeljárás speciális fogalmakat használ: az elkövető megjelölésére a büntetőeljárás a terhelt (gyanúsított, vádlott, elítélt), az áldozatra a sértett fogalmakat használja. A büntetőeljárásban sértett az a személy, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.

A büntetendő cselekmény gyanúja esetén a büntető-eljárás megindítását eredményező okok közül a leggyakoribb a feljelentés, amely az azt előterjesztő részéről nem más, mint a büntetőjogi igény tárgyában szerzett ismereteinek a hatósággal (pl. rendőrséggel) történő közlése.

- *Magánindítványos bűncselekmények* esetén (pl. könnyű testi sértés vétsége, szexuális kényszerítés és szexuális erőszak), az eljárást a sértettnek kell kezdeményeznie. Amennyiben a sértett a személyes ügyei vitelében vagy a bírósághoz, hatósághoz fordulás joga tekintetében cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú, a magánindítvány előterjesztéséhez a törvényes képviselő (gondnok) hozzájárulása szükséges. Ezekben az esetekben a magánindítvány előterjesztésére a gyámhatóság is jogosult. Azokban a nem várt esetekben, amikor a bűncselekmény elkövetője maga a törvényes képviselő, a bűncselekmény elkövetéséről tudomást szerző személynek tanácsos haladéktalanul az illetékes gyámhatósághoz fordulnia a szükséges intézkedések – így a magánindítvány előterjesztésének – kezdeményezése érdekében.
- Nem magánindítványos un. *közvádas bűncselekmények* (pl. kényszerítés, foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés etc.) gyanúja esetén bárki megteheti az eljárást indító feljelentést.



- Távoltartás kezdeményezése - a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén, a jogszabályban meghatározott esetekben.
- Egyenlő Bánásmód Hatóság (<http://www.egyenlobanasmod.hu>) eljárásának kezdeményezése - hátrányos megkülönböztetés, zaklatás, megtorlás esetén.
- Alapvető Jogok Biztosa Hivatalánál (<http://www.ajbh.hu/>) eljárás kezdeményezése alapvető jogok sérelme vagy azok közvetlen veszélye esetén.
- Áldozatvédelmi, áldozatsegítő szolgáltatások kezdeményezése - bűncselekmény elszenvedése, illetve a bűncselekmény közvetlen következményeként testi, lelki, érzelmi vagy akár vagyoni kár elszenvedése esetén.
- Segítség kérése az alábbi áldozatsegítő CIVIL szervezetektől:
  - o NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen) Egyesület (<http://nane.hu/>)
  - o Eszter Alapítvány és Amublancia (<http://eszteralapitvany.hu/>)
  - o Keret: Koalíció a szexuális erőszak ellen (<http://keretkoalicio.blogspot.hu/>)

- Muszaj Munkacsoport: Munkacsoport a gyerekkori szexuális abúzus áldozatainak jogaiért (<http://muszajmunkacsoport.hu/>)
- Segítség kérése fogyatékoságügy területén tevékenykedő civil érdekvédő és jogvédő szervezetektől:
  - Értelmi Fogyatékosággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (ÉFOÉSZ) (<http://www.efoesz.hu/>)
  - Autisták Országos Szövetsége (AOSZ) (<http://aosz.hu/>)
  - Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ) (<http://www.sinosz.hu/>)
  - Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ) (<http://www.meosz.hu/>)
  - Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (MVGYOSZ) (<http://www.mvgyosz.hu/>)
  - Kézenfogva Alapítvány (<http://www.kezenfogva.hu/>)
  - Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. (FSZK) (<http://fszk.hu/>)

## **Abúzus büntetőjogi és polgári jogi vonatkozásai**

*A téma szempontjából jelentős büntetőjogi tényállások*

- Foglalkozáskörében elkövetett veszélyeztetés (Btk. 165. §)
- Segítségnyújtás elmulasztása (Btk. 166. §)
- Gondozási kötelezettség elmulasztása (Btk. 167. §)
- Személyi szabadság megsértése (Btk. 194. §)
- Kényszerítés (Btk. 195. §)
- Szexuális kényszerítés (Btk. 196. §)
- Szexuális erőszak (Btk. 197. §)
- Szeméremszétség (Btk. 205. §)
- Zaklatás (Btk. 222. §)
- Kiszolgáltatót személy megalázása (Btk. 225. §)
- Kapcsolati erőszak (Btk. 212/A. §) stb.

Az áldozat védelme érdekében a bíróság elrendelhet ún. „távoltartást” az áldozat és a – feltételezett – elkövető között. Ilyenkor – a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén – feltehető, hogy az abúzus elkövetésével gyanúsított személy („terhelt személy”) lakókörnyezetben hagyása esetén

- a sértett tanú befolyásolásával vagy megfélemlítésével megghiúsítaná, megnehezítené, vagy veszélyeztetné a bizonyítást, illetve
- a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy a sértett sérelmére újabb

szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el (Be. 138/A. § (2) bekezdés).

Amennyiben az érintett cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll, abban az esetben a távoltartás indítványozásához a gondnok közreműködése szükséges (Be. 138/B. § (2) bekezdés).

### *Polgári jogi vonatkozás*

A személyiségi jogok a Polgári Törvénykönyv védelme alatt állnak. Polgári jogi vonatkozásban az élet, a testi épség és az egészség megsértése; a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése; valamint a személy hátrányos megkülönböztetése (stb.) esetén többek között az alábbi jogszabályok érvényesíthetők:

- Sérelemdíj (Ptk. 2:52. §)
- Kártérítési felelősség (Ptk. 2:53. §)
- A személyiségi jogok érvényesítése (Ptk.2:54. §)

A személyiségi jogokat személyesen lehet érvényesíteni. A korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy önállóan felléphet személyiségi jogai védelmében, ugyanakkor a cselekvőképtelen személy személyiségi jogainak védelmében törvényes képviselője léphet fel.

## **Áldozatvédelmi, áldozatsegítő szolgáltatások**

Hazánkban az áldozatsegítésnek az alábbi hivatalos formái működnek:

- Áldozatsegítő Szolgálat, mely szervezet fontosabb hatáskörei:
  - o tájékoztatásnyújtás, tanácsadás;
  - o érdekérvényesítés elősegítése;
  - o azonnali pénzügyi segély engedélyezése;
  - o állami kárenyhítés engedélyezése.
  
- állami kárenyhítés.

Az áldozatsegítés hivatalos formáiról a bűncselekmények áldozatainak segítségéről és az állami kárenyhítésről törvény rendelkezik. Nagyon fontos tudni, hogy a támogatások igénybevételének feltétele a büntetőeljárás megindítása.

- áldozatvédelmi hálózat, áldozatvédelmi referens
  - o a rendőrség speciális áldozatsegítő feladatait az áldozatvédelmi referensekből álló áldozatvédelmi hálózat látja el;
  - o a jogszabály értelmében az áldozatvédelmi referens kiemelt figyelmet fordít a fogyatékossgal élő áldozatokra;
  - o az áldozatvédelmi referens feladatai (példák): figyelemmel kíséri a sértetti jogok érvényesülését a büntetőeljárás rendőri szak-

szában, kapcsolatot tart a rendőri szerv illetékességi területén az áldozatsegítésben közreműködő állami, önkormányzati, egyházi, valamint civil szervezetekkel, a megyei kormányhivatalok igazságügyi szolgálataival, a civil áldozatvédelmi irodákkal.

### **Személyes gondoskodást nyújtó alap- és szakosított ellátás igénybevétele esetén a szociális ellátórendszer keretén belül**

A szociális ellátások igénybevétele kapcsán az abúzus különféle formáinak megelőzésében nagyon fontos szerepe van

- a szex edukációnak;
- az önállóság valamint a társas kapcsolatok kialakításának és a konfliktuskezelés támogatásának;
- az érdekérvényesítés megerősítésének.

Az intézmények számára javasolt a visszaélésekkel kapcsolatos jelzések és a szükséges beavatkozási módok írásban - például az intézményi protokollban - történő rögzítése.

A szociális intézményben fogyatékossgal élő emberek számára az ellátási jogviszonnyal összefüggésben speciális jogok, a jogok érvényesítését szolgáló garanciális rendelkezések, jogorvoslati lehetőségek biztosítottak a fentieken túl (azaz a fenti jogorvoslati panasztételi, áldozatvédelmi fórumokon túl, még az alábbiakkal is élhet az érintett személy).

## Jogorvoslati lehetőségek

- *Panaszjog* - A Szociális Törvény a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény fenntartójának kötelezettségévé teszi azt, hogy az intézmény működésének törvényessége fölött őrködjön. Az ellátotti jogok sérelme esetén az ellátott tehát a *fenntartóhoz fordulhat*, aki kivizsgálhatja a panaszban foglaltakat, és intézkedéseket tehet az intézményvezető irányába azok megszüntetése érdekében. De lehetőség van arra is, hogy az ellátott jogainak sérelme esetén *közvetlenül az intézményvezetőnél terjessze elő panaszát*.
  
- A fenntartó esetében a működését engedélyező szerv – valamint bizonyos esetekben a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal látja el a *hatósági ellenőrzési feladatokat*, valamint gyakorolja a hatósági jogköröket.  
A működést engedélyező szerv szociális igazgatási bírságot szabhat ki a fenntartóval, a jogsértés során a fenntartó nevében eljáró személlyel, illetve a szociális szolgáltató, intézmény vezetőjével szemben, ha a fenntartó, illetve a szociális szolgáltató, intézmény
  - o az ellátottak szociális törvényben biztosított valamely jogát megsérti;
  - o így különösen, ha az ellátottak, törvényes képviselőik, illetve az ellátotti érdekképviseleti szervek felé fennálló tájékoztatósi, bejelentési kötelezettséget megszegik;

- az ellátottat vagy az ellátotti érdekképviseleti szervet akadályozzák jogai gyakorlásában, illetve abban, hogy a működést engedélyező szervhez, más hatósághoz vagy az ellátottjogi képviselőhöz forduljon;
  - vagy a szociális szolgáltató, intézmény vezetője, illetve a fenntartó a panaszt határidőben nem vizsgálja ki. (Szociális Törvény 92/L. § (1) bekezdés).
- *Ellátottjogi képviselet* – Az ellátottjogi képviselő a személyes gondoskodást nyújtó alap- és szakosított ellátást biztosító intézményi elhelyezést igénybe vevő, illetve a szolgáltatásban részesülő részére nyújt segítséget jogai gyakorlásában.

Az ellátottjogi képviselő feladatai (például):

- tájékoztatás nyújtása alapjogok tekintetében;
- közreműködés problémák megoldásában, kialakult konfliktus megoldásában;
- segítségnyújtás kérelmek, beadványok illetve panasz megfogalmazásában, ez utóbbi esetben kezdeményezheti annak kivizsgálását az intézmény vezetőjénél;
- képviselheti az ellátást igénybe vevőt vagy annak törvényes képviselőjét;
- jogsértés fennállásának észlelése esetén intézkedés megtételét kezdeményezheti a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságok felé.



- *Ombudsmani panasz benyújtásának a lehetősége*  
Az ombudsman (Alapvető Jogok Országgyűlési Biztosa) a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelme érdekében az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságokat vizsgálja ki és intézkedéseket kezdeményez ezekkel kapcsolatban. Hivatalához lehet fordulni például a szociális intézményben megvalósuló méltánytalan személyes bánásmód, intézkedési kötelezettség körében megvalósuló mulasztás esetén. Nem nyújtható be azonban kérelem a Hivatal felé abban az esetben, ha a kérelmező a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket még nem merítette ki, illetve az ügyben bírósági eljárás van folyamatban vagy bírósági döntés született stb.
- *Egyéb: panasz, közérdekű bejelentés tétele* - Panasszal és közérdekű bejelentéssel bárki fordulhat a panasszal vagy a közérdekű bejelentéssel összefüggő tárgykörben eljárásra jogosult szervhez. A szóbeli közérdekű bejelentést az eljárásra jogosult szerv írásba foglalja és a közérdekű bejelentő számára másodpéldányban átadja.

## VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

- 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (Fot.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU Irányelve (2012. október 25.) A bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
- Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.)
- 2013. évi CLV. törvény a támogatott döntéshozatalról
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Ebktv.)
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)

- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról
- 2013. évi CLXV. törvény a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- 14/2012. (VII. 30.) Korm. rendelet az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központról
- A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény
- A szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013.(X.24.) Korm. rendelet (Sznyr.)
- 2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás a rendőrség áldozatsegítő feladatairól

## IRODALOMJEGYZÉK

Brit Columbia Szociális Minisztériumának Közösségi Élet Ügynöksége által kiadott tájékoztató anyaga: *Abuse of People with Disabilities for Service Providers*, in. People's Law School, 2008  
[http://www.publiclegaled.bc.ca/wp-content/uploads/2013/07/English\\_For-service-providers\\_Abuse-of-people-with-disabilities\\_2008.pdf](http://www.publiclegaled.bc.ca/wp-content/uploads/2013/07/English_For-service-providers_Abuse-of-people-with-disabilities_2008.pdf).  
– 2015.04.14. letöltés alapján

NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen) Egyesület: *Miért marad??? Feleség- és gyerekbántalmazás a családban; Hogyan segíthetünk? Kézikönyv segítő foglalkozású szakemberek számára*, Budapest 2006.  
<http://www.nane.hu/kiadvanyok/kezikonyvek.html>  
– 2015.04.14. letöltés alapján

Dr. Gazsi Adrienn: *A fogyatékos emberek sérelmére elkövetett fizikai és egyéb módon okozott sérelmek esetén, továbbá abúzus, vagy mulasztással megvalósuló sérelem-okozás esetén nyitva álló jogorvoslati fórumok elemző bemutatása*, Budapest (2015)

## **MELLÉKLET**

Abúzus témában további elektronikus szakmai anyagok érhetőek el az alábbi linken:

<http://fszk.hu/fogyatekossag-es-abuzus/>



## TÁMOP 5.4.11-12/1-2012

„Nyolc Pont – Az autista személyek ellátórendszerének országos szintű, komplex innovációja szakmai tanácsadó hálózat és koordinációs központ kialakításával” c. kiemelt projekt

**SZÉCHENYI** 



MAGYARORSZÁG  
KORMÁNYA

**Európai Unió**  
Európai Szociális  
Alap



**BEFEKTETÉS A JÖVŐBE**